

Զ. Կորկոտյան Գ.

Արագածի

Տարբերակ

796.5

4-78

1934

25 OCT 2010

ՀԱՅԷԷՊՈՒՆԻՍՏՐԱԿՏԻ ԳՐԱԳԻՏՈՒՄԻ ԸՆԴԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Զ. ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ

ԱՐԱԳԱԾԻ ՄԱՐՇՐՈՒՏՆԵՐ

796.5
4-78

ՊԵՏՐՈՍ — ՅԵՐԵՎԱՆ

1934

23 MAY 2013

ՀԱՆԷ ՊՐՈԼԵՏ-ՏՈՒՐԻԶՄԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ (ՕՈՒԹ)

Ձ. ԿՈՐԿՈՏՅԱՆ

796.5

4-78

ԱՐԱԳԱԾԻ ՄԱՐԶԵՐՈՒՏՆԵՐ

458

38

848

1934

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

ԱՐԱԳԱԾԸ ՏՈՒՐԻՍՏԻ ՀԱՄԱՐ

Շատ քիչ են այն լեռները, վորոնք վոչ միայն շատ բարձր են, այլ և ստորոտից մինչև գագաթը ծածկված են կանաչով՝ տեղ-տեղ այդ համատարած կանաչ տարածության մեջ առանձնակի ցցված են բարակույտեր և կամ փոքրիկ ժայռեր՝ գեղեցկության պանորաման ավելի բազմազան դարձնելու համար:

Այդ քչերից մեկն էլ Արագածն է:

Կանաչ խոտ ու ծաղիկ, մարգեր ու մարգագետիններ, կարկաչուն առվակներ ու ծվվացող թռչուններ, բզկացող մեղուններ ու բազմերանգ թիթեռներ, հոտ ու բուրմունք, գույների ծով ու լեռնային անուրջ:

Ահա Արագածը — «գեղատեսիլ» Արագածը:

Բնությունը ճնճաղիկից, ապրեմ-չապրեմից, կարմիր կակաչից, աման կոտրուկից, մանիշակից, վայրի մեխակից, գենարփուկից, անմեռուկից ու բազմահազար յերփներանգ ծաղիկներից Արագածի վրա կերտել է գորգեր, վորոնց վրա պետք է պառկել, թափալել, վորպեսզի չորս կողմից պար բռնեն ծաղիկներն ու ապա, գեփյուռի մեղմ նվագի տակ, խելագար սիրահարի նման, վրա

թափվեն ու գգվեն իրենց հյուրին, իրենց գրկում հանգստացողին:

Քայլել ծաղիկների միջով, յերփներանգ դալար գորգերի վրայով, անուշահոտ բուրմունքներով լի շրջապատում, ծծել լեռնային ջինջ ողբ, շնչել վոչ միայն թթվածինը, այլ և ոգոնացած թթվածինը:

Քայլել գեփյուռների նվագի տակ, ամպերի քուլաների միջով, կախվել յերկնքի ու յերկրի միջև:

Քայլել չինկիլ քարերի վրայով, լսել «գրուգո» ձայներ ու շփոթվել, չիմանալ թե դա ինչ նվագ է, արդյոք քամին է ճգնում պահվել չինկիլ քարերի արանքում ու, տեղ չգտնելով, դուրս է սլանում թունելից դուրս յեկող շոգեշարժի նման սուրալով, թե՛ չինկիլների տակից ջրերն են սահանքներով ցած վազում:

Քայլել աղբյուրների մոտով, խմել պաղ ջրեր ու այդ բոլորի մեջ մոռանալ ուտելը. չե՛ վոր ողն ու ջուրը, ծաղիկի բուրմունքն ու վայելքը խառնվելով կազմում են քիմիական նոր բաղադրուկ, վորն ունի իր կալորիան, իր վիտամինը:

Քայլել 50 մետրից բարձր ջրվեժի մոտով, մաքուր ծծմբի տարածությունների միջով:

Քայլել ու դիտել պանորամա վորտի տակ, պանորամա աչքի առջև վերևում և՛ պանորամա հետադարձ հայացքի համար՝ ներքևում, ուր դաշտերն ու գյուղերն են փռվել, յեղերելով լեռնաշղթաների պարեգոտիով:

Քայլել ու դիտել հարյուրավոր կիլոմետր հեռու մշուշի մեջ պահվող քաղաքներն ու գյուղերը, գործարաններն ու հիզրոկայանները:

Քայլել ու դիտել ներքևում կուզ յեկած և հունի մեջ գալարվող ցամաքած գետերն ու վտակները և դրանց հակադիր՝ խորհրդային լաճանիստ ջրանցքներն ու առուները:

Քայլել ու տեսնել նյութական կուլտուրայի մնացորդներն ու դեպի պատմութեան գիրքը նետվող քոչվորական կենցաղը:

Քայլել քոչվորների վրանների միջով, լսել գառների մայունը, յերեխաների կանչը, շների հաշոցը: Ախորժակով ուտել վոչխարի պանիրը, կովի կարագը ու գոմեշի մածունը: Ուտումնասիրել քոչվորի կյանքը ու նրան հակադիր՝ խորհրդային անասնապահական տնտեսությունը:

Քայլել յերանավետ վայրերով, փնտռել, հետախուզել և գտնել նորանոր դեղաբույսեր ու ծաղիկներ, հանքեր ու թանգարժեք քարեր:

Քայլել կանաչ գորգերի վրայով՝ ուտումնասիրելու համար յերկրի փովածքը, լանդշաֆտը, ջրային սիստեմը: Մտքով ընդգրկել յերկրորդ ու հետագա հնգամյակների խնդիրները և փնտռել նրանց լուծումը:

Քայլել բանաստեղծելով և բուրմունքների միջով վորոնել ոգտակարը՝ հաճույքի հետ ընդելուզված:

Ահա այն բոլորը, վոր կարելի յե տեսնել Արագածի վրա և վորը կազմելու յե դեպի Արագած մարշրուտների յեղակետը:

Տուրիստ, յեթե փնտռում ես անեղ ժայռեր՝ վեր մագլցելու համար, մի գնա Արագած, այնտեղ այդպիսի ժայռեր չկան:

Տուրիստ, յեթե փնտռում ես սառցադաշտեր՝

ալպյան կոշիկներով ու ձյունափայտներով նրանց վրայով քայլելու համար, մի գնա Արագած, այնտեղ այդպիսի սառցադաշտեր չկան:

Տուրիստ, յեթե փնտռում ես ձյունապատ զագաթներ կամ սառցնող քամիներ, մի գնա Արագած, այնտեղ այդպիսի քամիներ ու զագաթներ չկան:

Բայց յեթե, տուրիստ, ցանկանում ես վայելել բնութեան բարիքները՝ զուգորդված դեպի վեր պացող բարձրունքների հետ, ապա գնա Արագած:

Տուրիստ, յեթե ցանկանում ես հաղորդակից լինել սոցիալիստական հնգամյա պլանները կազմելուն և խնդիրների լուծմանը, ապա գնա Արագած:

Յեթե դու Արագածն ես բարձրանում Արաւոյան դաշտից, կամ մյուս կողմերից բարձրանալով արդեն հասել ես բարձունքներին, տես, թե ինչպե՞ս առջևդ մի քանի տասնյակ կիլոմետր հեռավորութեան վրա ցցվում ե միայն սրածայր Մասիսը, վորը բաղկացած ե լերկ ժայռերից, չինկիւններից և կամավազաբերից, — ամբողջութեամբ Արագածի հակապատկերը: Այդ ե պատճառը, վոր ժողովրդական ավանդութուններում, լեզենդներում Մասիսը միշտ ներկայացված ե չար վոգիւնների բնակավայր, անիծված լեռ, իսկ Արագածի գովքը չի պակասում: Մինչդեռ Մասիսի փեշերին կարելի յե գտնել միայն հատ ու կենտ գլուղեր, ընդհակառակը, Արագածի շրջապատում կան բազմաթիւ գլուղեր, յերկու հարյուր հազար բնակչով:

Արագածի տուրիստական հմայքներից մեկն ել այն ե, վոր նա միայնակ բարձրանում ե սարա-

հարթում, լայնանիստ եւ և չի կապակցված վորեւ
ուրիշլեռան, վորով չորս կողմից կարելի յե բարձ-
րանալ, չորս կողմը դիտել և հեռավոր տարածու-
թյուններ ընդգրկել:

Արագածը տուրիստի համար մնում եւ և դեռ
կմնա մի առեղծված. նրա հետ կապվում են յեր-
կրաբանական, հանքաբանական, ջրային, բուսա-
բանական, կենդանաբանական և այլ բազմաթիվ
խնդիրներ:

Արագածի լանջերին գտնվում են նյութական
կուլտուրայի պատմութեան բազմաթիվ մնացորդ-
ներ. այդ լանջերում ՀՍԽՀ-ն Քսենոֆոնյան տան
ու քոչվորական կենցաղի կողքին կառուցում եւ
սոցիալիզմն ու նոր կենցաղը:

Պետք ե գնալ ու տեսնել, փնտռել ու գտնել
այդ ամենը և գյուտարարի հրձվանքով վայելել
լեռնային բնութեան ամբողջ հաճույքը:

Ահա այդ բոլորը նկատի ունենալով, դեպի
Արագած մարշրուտների նպատակադրումն եւ ձեռ-
կերպել ենք այդ հողի վրա և բաժանել յերեք
խմբավորումների:

Յերեք տիպի մարշրուտներն ընդգծելիս, աշ-
խատել ենք ըստ հնարավորութեան ճանապարհ-
ները չկրկնել, իսկ վերջին տիպի համար բավա-
կանացել ենք մի մարշրուտով:

Ա. ՎԵՐԵԼՔԻ ՄԱՐՇՐՈՒՏՆԵՐ

Վերելքի մարշրուտների գլխավոր նպատակն
եւ ծանոթանալ Արագածի ընդհանուր կազմու-
թյանը, շրջապատող սարահարթների և ավելի

հեռու ընկած լեռների ու լեռնաշղթաների կազ-
մությանը, կատարել գավառագիտական ուսում-
նասիրություններ, վայելել այն հաճույքները,
վոր կարելի յե գտնել կանաչով ու ծաղիկներով
ծածկված մի բարձր սարի վրա: Բացի այդ, վե-
րելքի մարշրուտները սովորեցնում են դժվարու-
թյունների դեմ մաքառել ու հաղթահարել:

Վերելքի մարշրուտները կազմված են 2—4
որվա համար. այս մարշրուտների հետ դժվար եւ
կազմակերպել արագածի յերկրաբանական, բու-
սական, ջրային և այլ նպատակներ ունեցող գի-
տահետազոտական արշավները, վորոնք հոգնեցու-
ցիչ են և պահանջում են ավելի յերկար ժամանակ:

Արագածը դյուրամատչելի լեռ եւ, կարելի յե
բարձրանալ շրջակայքի բոլոր բնակավայրերից
անխտիր, ուստի և կարելի յե գծել հարյուրա-
վոր մարշրուտներ: Մենք բավականացել ենք
գծելով վեց գլխավոր մարշրուտ, վորովհետեւ շրջա-
կայքի բնակավայրերից վեր բարձրացողները բո-
լորն եւ ճանապարհին միանալու յեն այս վեց ճա-
նապարհներից վորեւ մեկին:

Բ. ԳԻՏԱՆԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՎ - ՄԱՐՇՐՈՒՏՆԵՐ

Այս տիպի մարշրուտների մեջ չկա գազաթ
բարձրանալու պայմանը: Մարշրուտ-արշավ-
ները կատարվում են Արագածի լանջերին և նպա-
տակ ունեն նպաստելու վորեւ պրոբլեմի լուծ-
մանը:

Գ. ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱ- ՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այս տիպի մարշրուտները նպատակ ունեն ուսումնասիրելու Արագածի շրջակայքում, նրա լանջերի վրա տեղավորված բնակավայրերի բընակչությունը, այդ բնակչության զբաղմունքը, կենցաղը, կուլտուրան, ինչպես և հանքային, բուսական հարստությունները, խորհրդային շինարարությունը և այլն:

ՄԱՐՇՐՈՒՏ № 1

Վերելք դեպի Արագածի խառնարանը յեվ
3-րդ Հառիճը

Տևողություն 2 օրից վոչ պակաս:

Մարշրուտը կարելի չէ կազմակերպել միայն ամռանը: Ձմեռային մարշրուտը կապված է մեծ դժվարությունների հետ: Ամենալավ ժամանակը ոգոստոս ամսին է, յերբ ձույնն արդեն հալել է ու վեր բարձրացող արահետները չորացել, յերբ օրերը յերկար են և ավելի պայծառ: Այս մարշրուտով կարող են բարձրանալ բոլորը, նույնիսկ բարձրակրունկ կոշիկներ հագած կանայք:

— Մարշրուտն սկսվում է Աբարանի Ղարաքիլիսա գյուղից, ուր կարելի չէ գնալ ավտոյով (Յերևանից 45 կիլոմետր) և Համամուլից (75 կիլոմետր):

Ղարաքիլիսայից պետք է գնալ 5 կիլոմետր հեռու գտնվող Ղազնաֆար գյուղը: Ղազնաֆարից վտտով, սայլով կամ ձիով բարձրանալ Գեր-

նովիտ կիրճով մինչև Լուկաշին ամառանոցը, ուր և գիշերել:

Ցանկացողները կարող են ավելի վեր բարձրանալ և գիշերել Ճգնավորի բարի տակ: Բայց պետք է ցուրտ գիշերներին դիմանալու պատրաստություն ունենալ:

Հաջորդ առավոտյան մթնշաղին սկսել բարձրանալ 3-րդ Հառիճը (Արագածի չորս գագաթներից մեկն է), այդտեղից իջնել խառնարանը, վորը գտնվում է մոտ 300 մետր ցած փոսում:

Այդտեղից Գերնովիտի կիրճով իջնել մինչև Լուկաշին ամառանոցը և ապա ճանապարհը շեղելով՝ Թաքառլու լճի վրայով և սարվորների վրանների միջով իջնել Թաքառլու գյուղը, այնտեղից ել Ղարաքիլիսա: Ամբողջ ճանապարհը, սկսած Ղարաքիլիսայից, կարելի չէ հաշվել մոտ 60 կիլոմետր:

Այս մարշրուտի ժամանակ, բացի ընդհանուր տեսարաններից, պետք է ուշադրություն դարձնել հետևյալների վրա.

1. 3-րդ Հառիճի գլխի հարթ տարածությունը (վորը կոչվում է Լուսավորչի կալատեղ) և նրա յերկրաբանական կազմությունը:

2. Խառնարանը: Արագածը հանգած հրաբուխ է, այդ պատճառով խառնարանից ծուխ չի բարձրանում և ավելի խոր խողոչներ չունի: Խառնարանը գրեթե ծածկված է մշտնջենական ձյունով:

3. Հին ժամանակներում գործող հրաբխի գորությունը, վոր խառնարանից քարեր վեր է նետել 3—400 մետր բարձրությամբ և խառնարանի շուրջը գոյացրել է 4 գագաթ:

4. Լեռնային վտակ Գերնովիտը, վոր Արագածի բոջվոր թուփերը անվանել են Դալի չայ (գիժ գետ) և այն կիրճը, վորի միջով հոսում է այդ վտակը: Վտակը սկիզբն է առնում ուղղակի խառնարանից:

5. Խառնարանի վերջին արտավիժումներն ու հանքային աղբյուրները: Խառնարանից դուրս գալու միակ ճեղքը՝ Գերնովիտի կիրճն է, վորի հենց սկզբին, խառնարանից մի քանի տասնյակ մետր հեռու, կան մաքուր ծծումբի փոքրիկ տարածություններ, ինչպես նաև մի քանի հանքաջրեր իրար կողք-կողքի շարված՝ մի քանի մետր տարածություն վրա:

6. Հայաստանի ամենամեծ ջրվեժներից մեկը Արագածի մեծ ջրվեժն է Գերնովիտի կիրճում: Այստեղ, խառնարանից մի յերկու կիլոմետր ներքև իրար են հաջորդում 3 ջրվեժ, վորոնցից միջինն ունի 150 մետր սահանքային վայրեջք և 40—50 մետր բարձրությունից ուղղակի վայր է թափվում:

7. Այս մարշրուտի վրա կարելի չէ գտնել նյութական կուտուրայի բավական շատ մնացորդներ: Դրանցից հիշենք «Մխով» աղբյուրը՝ Արագածի ջրվեժից մի յերկու կիլոմետր ներքև և այլն:

8. Թաքաուլու լիճը, վորն իր մեծությամբ Արագածի յերրորդ մեծ լիճն է, գտնվում է Լուկաշինի ամառանոցից մեկ կիլոմետր հեռու:

9. Խորհրդային կազմակերպված անասնապահությունն ու կոլտնտեսությունները և հին մենաստնտեսությունը — սար բարձրացողների տնտեսությունը — ու դրանց հակադրությունը:

10. Խորհրդային գյուղն ու նրա կյանքը ճանապարհի վրա յեղած 4 գյուղերում (Ղարաքիլիսա, Ափնագետ, Հագնաֆար, Թաքաուլու):

11. Նախկին սառցադաշտերի ավերածություններն ու հետքերը, լատինական «Ռ» տառի ձևով բլուրների կազմությունը և սառցային յերկրորդ:

12. Հանքային տեսակներն ու բուսական տեսակները Գերնովիտի կիրճում (ներքևից մինչև խառնարան) և Գերնովիտի կիրճին կից Արագածի լանջերում:

ՄԱՐՇՐՈՒՏ № 2

Վերելք Արագածի մեծ գագաթը (Հյուսիսային Հառեյր 4096 մետր)

Տևողությունը 2 օր:

Առաջինի պես այս մարշրուտն էլ պետք է կատարել ամառը՝ ոգոստոս ամսին:

Այս մարշրուտն սկսում է Բաշաբարան գյուղից, ուր կարելի չէ գնալ Համամու կայարանից (60 կիլոմետր) և Յերևանից (60 կիլոմետր) ավտոյով, իսկ Լենինականի գծով — Արթիկ կայարանից (30 կիլոմետր) ձիով, սայով կամ ավտոյով:

Բաշաբարանից Արագածի լանջերով ուղղակի բարձրանալով հյուսիսային գագաթը, կարելի չէ վայրեջք կատարել Քյոռբուլաղի հեղեղատի կողքով և իջնել Քյոռբուլաղում, կամ, քիչ հեռու՝ Հաջի Խալիլ գյուղում, վորտեղից վեց կիլոմետր յետ գնալով՝ Ղոնդաղսազ գյուղից կարելի չէ վերադառնալ ավտոյով:

Վերեյի դեպի Սեմ Լինը յեմ Արագածի գագաթը
(արեվմսյան յեմ հարմվ-արեվմսյան հառեջները)

Տեղադրություն 2 — 3 որ:

Ամբողջ մարշրուտը Բաշաբարան գյուղից
մինչև խճուղու վրայի Դոնդադսազ գյուղը մոտ
50 կիլոմետր է: Գիշերելու տեղ կարելի չէ գտ-
նել միմիայն սար բարձրացողների վրանում: Այս
մարշրուտի հետաքրքիր մոմենտներն են.

1. Հայաստանի ամենաբարձր գագաթը—Արա-
գածի հյուսիսային գագաթը (4.096 մետր), վոր-
տեղից կարելի չէ տեսնել Հայաստանի ամբողջ
լեռնակազմությունը, ինչպես նաև Մեծ Կով-
կասյան և Փոքր Կովկասյան լեռնաշղթաների ուր-
վագծումը:

2. Ավելի մոտիկ՝ Փամբակի լեռնաշղթան իր
Մայմեխ գագաթով:

3. Քասախ գետի չրավազանը:

4. Բազմաթիվ մանր լճակների գոյացումը
Արագածի լանջերին և լեռնային հեղեղատների
սկզբնավորումը: Լեռնից լիճը գագաթի ներ-
քևում:

5. Արագածի ամենաբարձր գագաթից բաց-
վող տեսարանը՝ մոտ 400 մետր խորություն վրա
գտնվող Արագածի գլխավոր խառնարանի վրա
(խառնարան գնալն ավելի հեշտ է № 1 մարշ-
րուտով):

6. Սար բարձրացողների ու մարշրուտի գծի
վրա ընկած գյուղերի կենցաղը, կոլտնտեսական
և խորհրդային շինարարությունը:

7. Արագածի լանջերի քարային տեսակները,
բուսական հարստությունը և այլն:

8. Նյութական կուլտուրայի մնացորդները,
որինակ՝ Դոնդադսազի յեզիզական գերեզմանա-
նոցը և այլն:

Այս մարշրուտն ևս ցանկալի չէ կատարել
ոգոստոս ամսին: Մարշրուտն սկսվում է Բյու-
րական գյուղից, ուր կարելի չէ գնալ Յերևանից
մինչև Աշտարակ ավտոյով, իսկ Աշտարակից մինչև
Բյուրական (10 կիլոմետր)՝ սայլով կամ ձիով:

Մարշրուտն այդտեղից նախ Անբերդի ձորով
և ապա Արխաշենի ձորակով բարձրանում է մինչև
Սև լիճը (Ղարագյուլ), ուր և կարելի չէ գիշերել
ողերեկությունից հետո: Այդտեղից չին-
կիլ քարերի վրայով կարելի չէ բարձրանալ նաև
արևմտա-հարավային (3.916 մետր), ապա արև-
մտյան (4.018 մետր) գագաթները:

Վայրեջքը — Արխաշեն բլուրի հյուսիսային
կողմից, Մանթաշի ձորի գլխով և Սև լճի հյուսի-
սային լանջերով, Բագու լճի վրայով իջնել Արթիկ,
վորտեղ վերջանում է մարշրուտը:

Մարշրուտի յերկարությունը կազմում է մոտ
100 կիլոմետր:

Մարշրուտի ընթացքում կարելի չէ տեսնել
և ուսումնասիրել հետևյալը.

1. Արարատյան և Շիրակի դաշտերն ու նը-
րանց յեզերող լեռնաշղթաները:

2. ՀՍՍՀ ամենաբարձր լիճը՝ Աև լիճը և նրա
կողքին ամենաբարձր հիդրոմեմորիկ կայանը:
Արխաշեն արհեստական ջրանցքը՝ այդ լճի ջուրն
ոգտագործելու համար:

3. Արագածի յերկրորդ ամենամեծ լիճը՝ Բագու լիճը:

4. Արագածի զույգ գագաթները, այնտեղից ներքև խառնարանի տեսքը:

5. Արագածի կիրճերն ու ձորերը, հյուսիսային, արևմտյան և արևելյան կողերին և լանջերի վրա գտնվող գագաթները՝ Արխաշեն, Ղարադաղ, Սեվլեռ, Ամբերդ, Գյուլ-Զիարեթ, Վոսկեթաս, Ճըզնավոր և այլն: Դրանց հանգած հրաբխի հետքերը:

6. Ղարանդու գետի, Ամբերդ վտակի և մի շարք լեռնային վտակների կազմությունը (Արխաշեն, Դյուկզենդ և այլն):

7. Նյութական կուլտուրայի հսկա կոթողներ՝ Ամբերդ ամրոցը և այլն:

8. Խորհրդային անասնապահական մեծ տնտեսությունները, կոլտնտեսական անասնապահությունը և քոչվորներ ու այգ բուրբի համեմատությունը:

9. Խորհրդային գյուղն ու նրա կյանքը ճանապարհի վրա գտնվող գյուղերում (Բյուրական, Արթիկ և այլն):

10. Արագածի հանքային հարստությունները (տուֆ, պեմզա և այլն):

11. Արթիկ առվը, ինդուստրիալ Բանավանը հին գյուղի կողքին ու այդ յերկուսի հակադրությունը:

12. Արթիկ—Սև լիճ — Բյուրական լեռնային ճանապարհը, նրա ռազմական, տնտեսական ու տուրիստական նշանակությունը:

13. Հայ և յեզդի սարվորների կենցաղն ու նրանց կուլտուրան:

14. Բարձր լեռնային բուսականությունը, խաղողի, պտղատու ծառերի և տեխնիկական բույսերի գոնային սահմանները:

15. Հին սառցադաշտերի հետքերը (վոչխարի ձակատները — *бараны лбу*) ու նրանց ընդգրկած սահմանները:

ՄԱՐՇՐՈՒՏ № 4

Վերելք Սեվ լիճ, առանց գագաթը բարձրանալու

Տևողությունը ամառ 1 օր, ձմեռը 2 օր:

Այս մարշրուտն № 3 մարշրուտի կրկնողությունն է, միայն թե Սև լճից վեր դեպի գագաթները չի բարձրանում:

Այս մարշրուտն ամբողջությամբ կարելի չէ կատարել ձիով, Բյուրականից բարձրանալով մինչև Սև լիճ և այնտեղից իջնելով Արթիկ:

Մյուս մարշրուտներին հակառակ, այս մարշրուտը կարելի չէ կատարել տարվա բոլոր յեղանակներին, ձմեռը նաև դահուկներով: Իհարկե ձմեռային մարշրուտն ունի իր յուրահատուկ դժվարությունները (ձյուն և ցուրտ): Գարնանային (ապրիլ—հուլիս) մարշրուտների հատուկ դժվարությունն է ձյունահալը և ցեխը:

Այս մարշրուտի ժամանակ ես կարելի չէ տեսնել այն բոլորը, ինչ վոր կարելի չէ տեսնել № 3 մարշրուտի ժամանակ, բացառությամբ գագաթը բարձրանալու հաճույքից և Արխաշենի գագաթը (Սև լճի վերևում) ու Արագածի հյուսիսային լանջերի կազմությունը տեսնելուց:

կարելի յե կատարել և մեկ որում և յերեսուն որում ու ելի չավարտել: Կարելի յե բավականապէս Ամբերդ ամրոցն այցելելով, բայց և կարելի յե ընդգրկել Արագածի բոլոր լանջերը:

Հանքային հարստությունների ուսումնասիրութեան ասպարիզում կարելի յե փնտռել և տեսնել պեմզա փոշ միայն Մահմուդջուղում, այլև Թալինում (Բերկլու), Աբարանում և այլն: Նույնը նաև Ոբսիդյանի, Արթիկ տուֆի և այլ հանքերի նկատմամբ:

Ալպյան արոտներ, դեղաբույսեր կարելի յե ուսումնասիրել ամեն գծով:

Սաղողի, տեխնիկական բույսերի ու պտղատու ծառերի աճման զոնային բարձրությունները կարելի յե ուսումնասիրել թե՛ Թաքիա-Փարբի, թե՛ Դըղը-Բյուրականի և թե՛ Կոշ գյուղերի ուղ-դություններով:

Հացահատիկների, զանազան ծաղիկների ու խոտաբույսերի աճման զոնային բարձրությունները կարելի յե ուսումնասիրել Արագածի չորս կողմից:

Սառցադաշտերի հետքերը, «Ա» տառի ձևով բլուրները, փոշխարի ճակատները, կարելի յե զբոսնել և՛ Աբարանի կողմից, և՛ Սև լճի մոտքերում, և Մանթաշի ձորի կողքերին:

Հանգած-հրաբուխներն ու նրանց խառնարանները դիտելու և ուսումնասիրելու համար կարելի յե բավականապէս Թալինի շրջանում գտնվող Բերկլու գագաթով, կամ բարձրանալ գլխավոր խառնարանը և դիտել բոլոր խառնարանները՝ Վոս-կեթաս, Բողութլի և այլն:

Գոչվորական և սարվորների կենցաղը նույն, պես կարելի յե ուսումնասիրել ամեն ուղղութեամբ ներքևից սկսած մինչև Սև լճի ափերը:

Գիտահետազոտական նպատակները բազմաթիվ են և ամեն մի նպատակադրման ժամանակ պետք է կազմել համապատասխան մարշրուտ, վորոշ չափով ոգտագործելով վերոհիշված 1—6 մարշրուտների առանձին մասերը:

ՄԱՏՇՐՈՒՏ № 8

Արագածի շրջապատը

Տևողությունը 3 — 5 օր:

Մարշրուտն սկսվում է Աշտարակից. մինչև այնտեղ կարելի յե գնալ ավտոյով: Ավտոյով կարելի յե ճանապարհը շարունակել մինչև Ղոնդաղսազ գյուղը, այնտեղից ձիով գնալ մինչև Արթիկ բանավան, ապա շարունակել ճանապարհը՝ Աղիյա-ման, Սհաջի, Աղջաղալա, Կոշ, Ուջան, Ագարակ գյուղերի վրայով և հասնել Աշտարակ:

Ամբողջ մարշրուտն իր զիկզակներով կազմում է մոտ 200 կիլոմետր ճանապարհ:

Այս ճանապարհի վրա յեն գտնվում Աշտարակ, Մուղնի, Կարբի, Ոհանավանք, Արտաշավան, Ավնադեղ, Ղարաքիլիսա, Ալիբուչակ, Բաշ-Աբարան, Ղոնդաղսազ, Մանգյառ, Քարվանսարա, Ներքին Գյոզալգարա, Նորաշեն, Մեծ Արբիվալի և Փոքր Արբիվալի, Բաշգյուղ, Ղփշաղ, Արթիկ, Մահմուդջուղ, Շիրվանջուղ, Սոգյութլու, Ահագչի, Ղուլդարվիշ, Ղարադոյմազ, Ներքին Աղջաղալա, Կոշ,

Ուշան, Ագարակ, թվով 29 բնակավայր: Ճանապարհը մի քիչ զիկզակով կատարելիս կարելի չալցեյել ավելի քան վաթսուն բնակավայր:

Այս մարշրուտը տալիս է հարուստ տպավորություններ Արագածի շրջապատում բնակվող բնակչության ժողովրդագրության, հին և նկենցաղի, քսենոֆոնյան տան կողքին նրան հկադիր խորհրդային շինարարության, Արագածի շրային, բուսական, հանքային հարստությունների, նյութական կուլտուրայի բազմաթիվ հուշարձանների և այլնի մասին:

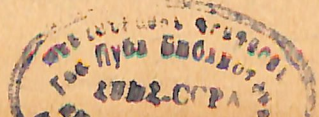
Տուրիստը հնարավորություն ունի բազմազանություններն ուսումնասիրել իրեն հետաքրքիր հարցը և կամստանալ ընդհանուր տպավորություններ:

Այսպիսի շրջապայության ժամանակ կարելի է հավաքել նաև ազգաբնակչության մեջ դեռ կենդանի մնացած բոլոր լեզներընեըն ու ավադությունները Արագածի մասին և ճշտել Արագածի ու շրջապատի տեղագրական անունները:

Բավականանում ենք այս ութ մարշրուտով: Տուրիստների խմբակներն Արագածին նվիրված այլ ուսումնասիրությունների հիման վրա կարեն կազմել նորանոր մարշրուտներ:

Պատասխանատու խմբագիր Դ. Սարգսյան. Լեզվական խմբագիր Արշ. Առստամյան. Տեխնիկական խմբագիր Հ. Տեր-Դավթյան. Սրբագրիչ Մ. Գեղորգյան. Հանձնված է արտատրության 28/VII 1934 թ. Ստաբագրված է տպելու 29/VIII 1934 թ. Ստատֆորմատ Բ6—125×176 Հրատարակ. № 3001 Գլավիխտ 341. Պատվեր № 3377 Տիրած 3000

Тип. им. Стачки 1932 г. АЧКПТ Р. Стов-Дон

საქართველო საზღვრო კარტა

საზღვრო
კარტა
საზღვრო
კარტა

ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊԵԿ

Բ 20

Յ. ԿՈՐԿՈՏՅԱՆ

МАРШРУТЫ АРАГАЦА

АРМЕНГИЗ — ЭРИВАНЬ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0317114

10213